

instanties in het Zuiden? Doet men dat niet, omdat men daarmee wil wachten tot men boven de rivieren is?

13. Waarom is er zo lang getreuzeld met het trainen van de duizenden vrijwilligers die zich hebben opgegeven?¹

14. Is het juist dat aan een groep van 800 vrijwilligers, waarvan 720 katholiek en 80 niet-katholiek, merendeels protestant, slechts één katholieke aalmoezenier naast een protestantse aalmoezenier kon worden toegevoegd, omdat nu eenmaal in de statistiek van vóór de oorlog staat dat ongeveer 30% van het leger katholiek is?²

Men ziet: hier waren vragen onder die betrekking hadden op wat in het bevrijde Zuiden gebeurde – vragen met een kritische inslag; merkwaardig genoeg: géén vragen die betrekking hadden op wat na de bevrijding van het gehele land diende te geschieden (en ook geen vragen over het voedseltekort die men twee maanden eerder onmiddellijk zou hebben gesteld). Niettemin waren er kringen waarin men zich, al was dan ook een groot deel van Nederland nog bezet, met die iets verdere toekomst wel degelijk bezighield. De twee complexen: wat gebeurt er *nu* in het bevrijde Zuiden en wat dient er *straks* te geschieden als heel Nederland is bevrijd, vloeiden trouwens in elkaar over. Sommigen wensten in wezen een voortzetting van het traditionele Nederland, anderen waren er voorstander van dat Nederland zou worden ‘vernieuwd’, d.w.z. dat in de eerste plaats gebroken zou worden met de vooroorlogse ‘verzuiling’, en onder die tegenstanders van de ‘verzuiling’ waren velen die het zouden toejuichen als in het bevrijde Zuiden met de ‘vernieuwing’ een begin zou worden gemaakt. Wat er aan politieke strijd in het bevrijde Zuiden is geleverd, is in de eerste plaats een strijd pro en contra die ‘vernieuwing’ geweest; daarin heeft de georganiseerde oud-illegaliteit een belangrijke rol gespeeld.

‘Vernieuwing’

Men moet de georganiseerde oud-illegaliteit in het bevrijde Zuiden zien als een pressiegroep – in dit geval een groep van mensen die meenden dat op grond van datgene wat zij tijdens de bezetting hadden gepresteerd,

¹ Hierover meer in het volgende hoofdstuk. ² Brief, 9 jan. 1945, van J. A. van Houten aan J. Huizinga (MG, Geheim archief, 272).